

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЦЕНТР ОХОРОНИ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ПОЛТАВСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

**ЗВІД
ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ**

Диканський район

Полтава
ТОВ «АСМІ»
2011

УДК 908(477.53)
ББК 63.3(4Укр-4Пол)-7
3-43

***Друкується за рішенням Вченої ради Полтавського краєзнавчого музею.
Протокол № 7 від 14 вересня 2011 р.***

Головна редакційна колегія:

Волошин Ю.В., доктор історичних наук, Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка;
Киридон А.М., доктор історичних наук, Київський міжнародний університет;
Кривошея В.В., доктор історичних наук, заступник директора Українського інституту національної пам'яті;
Мокляк В.О., заступник директора з наукової роботи Полтавського краєзнавчого музею;
Супрун Т.Ю., учений секретар Полтавського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України;
Супруненко О.Б., кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України;
Титаренко В.П., доктор історичних наук, Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка;
Титова О.М., кандидат історичних наук, директор Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПІК;
Фасій Г.І., начальник управління культури Полтавської облдержадміністрації;
Фесик К.Б., директор Полтавського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України;
Якименко М.А., доктор історичних наук, професор, Полтавська державна аграрна академія.

Упорядкування, підготовка до друку В.О. Мокляка

При передруку, чи іншому використанні матеріалів, посилання на джерело обов'язкове.

***Відповідальність за достовірність наведених фактів,
правильність цитування несуть автори статей.***

Автори статей: В.А. Андрієць, В.М. Бака, Т.А. Бобровський, С.І. Бочарова, П.Я. Гавриш, Я.М. Городницька, О.П. Єрмак, А.Г. Заїка, О.І. Калашник, С.В. Калашник, І.М. Кулатова, О.С. Лимар, К.М. Мироненко, В.О. Мокляк, А.М. Наговіцина, В.А. Павленко, Г.М. Ротар, О.А. Скирда, В.П. Скорик, Р.А. Стеблій, О.Б. Супруненко, А.І. Тимошук, О.М. Ткаченко, О.В. Халимон, Н.Ф. Шаповал, В.В. Шерстюк, А.Л. Щербань.

Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область.

3-43 Диканський район [Текст] = Register of Monuments of History and Culture of Ukraine: Poltava Region. Dikanka district/ [упорядн., наук. ред. В.О. Мокляк]; автори статей: В.А. Андрієць, В.М. Бака, Т.А. Бобровський та ін. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2011. – 360 с., іл.

ISBN 978-966-182-176-6

Пропоноване увазі читача видання продовжує серію публікацій матеріалів до «Зводу пам'яток історії та культури України», що знаходяться на території Полтавської області. Даний випуск присвячений пам'яткам природи, археології, історії, архітектури та техніки, що розташовані на території Диканського району Полтавської області.

УДК 908(477.53)
ББК 63.3(4Укр-4Пол)-7

© Полтавський краєзнавчий музей, 2011.
© Автори статей, 2011
© В.А. Андрієць, В.О. Мокляк, М.О. Радченка,
В.В. Шерстюка, О.Б. Супруненко, ілюстрації, 2011
© ТОВ «АСМІ», оформлення, 2011

ISBN 978-966-182-176-6

встановлена на залізобетонний постамент (2,3 x 0,85 x 0,85 м) на цегляному цоколі (0,25 x 2,6 x 2,6 м). На чільній стороні постаменту напис «С.М. Киров». Скульптура виготовлена Львівською скульптурною фабрикою.

Відкрито пам'ятник у 1970 р. Знаходиться в аварійному стані.

Джерела та література: Паспорт [пам'ятки історії та культури СРСР], обліковий Н-11-5-1847-247 // Робочий архів науково-дослідного відділу пам'яток-знавства Полтавського краєзнавчого музею.

В.А. Андрієць

Гавронці, с., Стасівська сільська рада

146. Гавронці I, селище (скіфський час, VII–IV ст. до н.е.) (археол.)

Знаходиться на високому відрозі корінного берега р. Ворскла, на північній та північно-східній околиці сучасного села.

Відкрите розвідками І.І. Ляпушкіна 1940 р. Спершу дослідник описав його в публікації 1947 р. з прив'язкою до с. Стасі (Стасівці). Пізніше воно вже отримало прив'язку до с. Гавронці (1961 р.). Стверджувати це дозволяє тотожний опис планіграфії зольників у обох випадках. Обстежувалося Г.Т. Ковпаненко 1953 р.; дослідниця відзначила на ньому матеріали VI ст. до н.е.

Поселення значиться в «Короткому списку археологічних пам'яток УРСР» 1966 р., реєстрі археологічних старожитностей області, укладеному Г.О. Сидоренко, Д.Я. Телегіним та Є.В. Махно 1982 р. (як селище на горі в ур. Парамущина).

Надалі обстежувалося 1984 р. І.М. Гавриленком з метою укладання на нього паспортної документації. І, нарешті, оглядалося О.Б. Супруненьком та В.В. Шерстюком у 2004 р.

За І.І. Ляпушкіним, це селище позначене групою із 6 зольників, що йдуть у два ряди: відстань між рядами – 25–30 м, діаметри зольників – 10–12 м, відстань між ними – 40–50 м. Культурні рештки, сконцентровані переважно на зольниках, представлені типовими уламками горщиків, чорнолискованих мисок та амфор. Він же зазначав про розміщення біля цього поселення у безпосередній близькості курганного могильника. Останнім може бути як група курганів I в околицях с. Гавронці, так і насип I на схід від селища.

Розташоване на відрозі корінної тераси правого берега р. Ворскла, з крутими схилами, утвореного яром та долиною струмка, і спрямованого перпендикулярно до течії ріки, паралельно подібним оточуючим відрогоподібним утворенням навколишнього рельєфу. Ширина відрогів складає від 50 до 150 м. Місцями він розширюється, інколи – звужується, має плавний спуск до долини річки (на схід), порізаний неширокими давніми крутими ярами, один із яких розподіляє селище на дві нерівномірні частини. З півночі територія пам'ятки, що займає всю звужену частину відрогів, обмежена, відповідно, схилом, по краю якого знаходяться невеликі лісозахисні насадження, а з півдня – масивом дачної забудови північно-східної околиці села, вздовж якої пролягає ґрунтова дорога до Ворскли, центру села Гавронці й до с. Стасі.

На сьогодні територія відрогів, на якому знаходиться селище, безпосередньо прилягає до меж с. Гавронці.

Селище видовжене неширокою смугою вздовж центральної частини відрогів, дещо тяжіючи до його південного краю. Розміри пам'ятки – 50 – 90 x 400 м, площа – бл. 26 га. На ділянці відрогів, поряд із забудовою села, відзначені кілька досить помітних розораних зольників. Найбільший із них розташова-

ний у західній частині селища і має висоту 0,70 м та діаметр 25 x 30 м. На схід від нього, у напрямку невеликого ярка, є ще дві зольних плями дещо менших розмірів. Далі, на звуженій і довгій ділянці відрогу, на північ від дачних будинків, нагородах, майже рівномірно зустрічаються матеріали скіфського часу. Переважна їх більшість сконцентрована на невисокому валоподібному, витягнутому вздовж вісі відрозі, підвищенні, у північній частині селища. Зольників на цій ділянці не виявлено, але вони є на східній пониженій частині відрогу, поряд із курганом, яких тут щонайменше 5 – 6. Можливо, попелища існували й у центральній частині селища, але внаслідок інтенсивного розорювання наразі залишаються візуально непомітними. Товщина культурних нашарувань, за оголеннями, складає 0,30 – 0,50 м.

Описане вище валоподібне підвищення тягнеться і далі на захід, уздовж північного краю відрогу в його глибину, далі поступово зникаючи. Можливо, це рештки фортифікаційних споруд чи підсилення ймовірної оборони Ворсклинського рубежу захисту Південно-Західного фронту радянських військ влітку-восени 1941 р.

Знахідки із селища представлені уламками типового ліпного посуду скіфського часу. Це значна кількість

фрагментів кухонної кераміки, що репрезентують уламки ліпних, переважно опуклобоких горщиків із шерехатою поверхнею, з широко- та середньорозхиленими назовні вінцями. Під вінцями таких горщиків часто проходить розчленований пальцевими зачіпами наліпний валик, на якому (чи над яким) нанесений ряд проколів, рідше – пальцеві зачіпи, що знаходяться на зовнішньому зрізі, а нижче – проколи. У не-

значній кількості наявні фрагменти слабо профільованих тюльпаноподібних горщиків, що прикрашені наскрізними проколами під зрізом. Кухонний посуд із шерехатою поверхнею представлений частинами кільцевих піддонів масивних мисок-ваз.

Столовий лискований посуд репрезентований уламками мисок, черпаків та корчаг. Нечисленні вироби з глини належать уламкам пряслиць напівкулястої форми.

Цікаво, що на поселенні траплялися численні фрагменти виробів з каменю та відходи їх виробництва. Здебільшого це уламки пісковика жовто-коричневого кольору, поклади якого, вірогідно, враховуючи назву сусіднього села (с. Кам'янка), знаходяться неподалік, на 10 – 12 м нижче по схилу. Цілоком можливо, що селище було одним із центрів кам'янообробного ремесла в окрузі Стасівського городища скіфського часу. Адже часто уламки такого пісковика мають сліди від точіння гострих предметів, форми знарядь праці, кам'яних тарелей-«блюд», перкураторів тощо.

Територія пам'ятки майже вся розорюється, південні краї частково забудовані та використовуються підгородами.

Археологічні розкопки не проводилися. Колекції знахідок з обстежень

пам'ятки зберігаються у фондах Ленінградського відділення ІА РАН (1940 р.), Інституту археології НАН України (1953 р.) та у фондах Історико-культурного заповідника «Більськ» (2004 р.).

Селище Гавронці I належить до числа поселень скіфського часу ворсклинської локальної групи землеробського населення Дніпровського Лівобережного Лісостепу доби раннього залізного віку. Рішенням Виконавчого комітету Полтавської обласної ради народних депутатів за № 165 від 23 квітня 1984 р. за індексом 1.2.-2.16.5 селище взяте на облік як пам'ятка археології місцевого значення.

Джерела та література: Паспорт: Поселення. Полтавська область, Диканський район, Стасівська с/р, с. Гавронці. Індекс 1.2.-2.16.5. [Гавриленко І.М.] // Архів ЦОДПА; Археологічні пам'ятки Української РСР (короткий список). – Київ.: Наук. думка, 1966. – С. 266; Ковпаненко Г.Т. Племена скіфського часу на Ворсклі. – Київ.: Наук. думка, 1967. – С. 51. – Рис. 1:35; Ляпушкин И.И. Археологические памятники эпохи железа в бассейне среднего течения р. Ворсклы (гор. Полтава – с. Бельск) // КСИ-ИМК им. Н.Я. Марра. – Москва-Ленинград, 1947. – С. 123, 124. – Рис. 52: 8; 53:18; Ляпушкин И.И. Днепровское Лесостепное Левобережье в эпоху железа: (Археологические разыскания о времени заселения Левобережья славянами) // МИА. – Москва-Ленинград: Изд-во АН СССР, 1961. – № 104. – С. 64. – № 27; Сидоренко Г.О., Махно Є.В., Телегін Д.Я. Довідник з археології України. Полтавська область. – Київ.: Наук. думка, 1982. – С. 47; Титенко Г.Т. Отчет о работе Ворсклинского отряда Средне-Днепровской экспедиции ИА АН УССР за 1953 г. (выписки). – Київ, 1954. – // НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 1. – Арк. 15; Шерстюк В.В., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Звіт про археологічні обстеження території Диканського району з підготовки археологічної частини тому „Зводу пам'яток історії та культури” по Полтавській

області у 2004 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 430. – Арк. 37 – 39. – Рис. 2:23; 46 – 49.

О.Б. Супруненко, В.В. Шерстюк

147. Курганний могильник I (археол.)

Розташований на північно-західній околиці села, майже повністю у межах забудови, на південь від селища скіфського часу Гавронці I, у глибині відрогу.

Могильник, скоріше за все – рештки курганного некрополю, розміщеного поблизу селища скіфського часу Гавронці I, відкритий 1940 р. І.І. Ляпушкіним, що згадує навколо цього поселення групу курганів. Оглядався О.Б. Супруненком і В.В. Шерстюком 2004 р.

Розташований на пануючому підвищенні відрогоподібного виступу корінної тераси високого правого берега р. Ворскла та у його надхиллі.

Могильник складається із п'яти насипів, висотою 0,40 – 1,05 м і діаметром 12 – 30 м. На найвищому із них встановлений триангуляційний знак-башта, що оточений огорожами ділянок сусідніх дач. Кургани №№ 1 та 3 – задерновані, три інші – розорюються. Насип № 4 практично знесений власниками дачних садиб, поряд із якими він розташований.

Найбільший насип групи значиться на плані землевпорядкувань місцевої

Наукове видання

Упорядник – **МОКЛЯК** Володимир Олександрович

**ЗВІД ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ**

Диканський район

Відповідальні за випуск: В.О. Мокляк, Т.Ю. Супрун, К.Б. Фесик,
Комп'ютерна верстка – В.В. Радченко
Англійський текст – М.Г. Кондратенко

Підписано до друку 15.11.2011 р.
Формат паперу 70×100/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 29,3. Тираж 400 пр. Зам. № 4266.

Видавець і виготовлювач ТОВ «АСМІ».
36011, м. Полтава, вул. В. Міщенко, 2.
Тел./факс: (0532) 56-55-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК №3357 від 25.12.2008 р.